

Οι φωτογραφίες της έκθεσης προέρχονται από χειρόγραφα βιβλία που χρονολογούνται μεταξύ του 10ου και του 18ου αιώνα και τραβήχτηκαν πρωτίστως για λόγους τεκμηρίωσης των τεχνικών και άλλων χαρακτηριστικών των σταχωμένων χειρογράφων αλλά και των διαδικασιών και των εργασιών που έγιναν στο πλαίσιο της συντήρησής τους.

Κάτω από το βλέμμα του ερευνητή και του συντηρητή, οι ίνες του χαρτιού, οι τραχιές επιφάνειες, η μεγαλύτερη ή μικρότερη ένταση του τονισμού του μαύρου μελανιού, μια σφραγίδα, οι λεκέδες, οι αμυχές και οι τρύπες των χειρογράφων εμφανίζονται σταδιακά, σαν ίχνη του χρόνου συσσωρευμένα ανάμεσα στα γράμματα και τις βελονιές.

Ξαφνικά, ένα σκίσιμο, ένας ξηλωμένος σελιδοδείκτης, μια μικρή πτυχή ανάμεσα στις σελίδες, αποκαλύπτουν ένα μυστήριο, ένα ίχνος: τα βιβλία, σε εκείνες τις αποκαλυπτικές στιγμές, γυμνώνονται και γνωστοποιούν τη δομή τους, το χέρι του ανθρώπου που τα δημιούργησε. Με αυτόν τον τρόπο αναζητείται η διαδικασία παραγωγής τους σε κάθε πύκωση και βελονιά, το κάθε λεπτό που αφιερώθηκε στο παρελθόν για να ραφτούν η μια σελίδα με την άλλη, να κεντηθούν τα κεφαλάρια στη ράχη, να διακοσμηθούν τα καλύμματά τους. Το ίδιο το υπόστρωμα της γραφής –αδιαίρετο από το περιεχόμενο– μετατρέπεται σε έναν άλλο κώδικα που πρέπει να αποσαφηνιστεί και να ερμηνευτεί.

Αλλά η ανάγνωση δεν σταματάει εκεί. Όταν παρατηρούμε τις επιφάνειες με περισσότερη ή λιγότερη εστίαση, τις λεπτομέρειες των ινών του χαρτιού ή του δέρματος και της περγαμηνής και τις διαβαθμίσεις του γκριζου, η λεπτομέρεια καταφέρνει να μας εγκλωβίσει, να μας εισαγάγει σε τοπία πλούσια σε υφές και χρωματική ποικιλία. Δεν υπάρχει κάποιο χέρι, αντικείμενο ή δωμάτιο που να μας υποδεικνύει κάποια κλίμακα, διότι έχουμε περάσει σε μια άλλη διάσταση, σε έναν χώρο που οριοθετεί το κάδρο του φακού, γεμάτο καμπές, κοιλάδες και υψώματα.

Είναι το ξεκίνημα για μια δεύτερη ανάγνωση. Το βλέμμα του καλλιτέχνη και του ερευνητή ενώνονται πίσω από τον φακό, παρατηρούν και συνθέτουν ταυτόχρονα τη λεπτομέρεια, η οποία δεν είναι πλέον το μικρό μέρος ενός συνόλου, αλλά έχει μεταμορφωθεί σε έναν αυτόνομο κόσμο. Και τότε, το ίδιο το αντικείμενο γίνεται ερέθισμα και αναφορά για μια καινούρια γραφή, την εικαστική, με την οποία εμπλουτίζεται και συνομιλεί.

Το βιβλίο είναι ένα διαχρονικό, πολυδιάστατο και μαγικό αντικείμενο, ικανό να ανακαλέσει αμέτρητες φωνές. Μέσω αυτού μεταδίδονται ο γραπτός λόγος, η ιστορία, ο πολιτισμός. Το ίδιο, όμως, δεν είναι απλώς ένα νήμα ανάμεσα στις εποχές, εμπεριέχει και τον χρόνο στην κάθε διαδικασία ανάγνωσης, κατά την οποία κάθε φορά αναδημιουργείται, ερμηνεύεται και εμπλουτίζεται.

Η προτεινόμενη έκθεση περιλαμβάνει μια επιλογή έργων που δημιούργησε ο Θωδωρής Λάλος τα τελευταία 8 χρόνια με βάση την έννοια και την υλική υπόσταση του βιβλίου. Το επιλεγμένο σύνολο δίνει τη δυνατότητα στο κοινό να ακολουθήσει την πορεία και τις εμπειρίες του καλλιτέχνη πάνω στο αντικείμενο, κάτι το οποίο λειτουργεί σε δύο κυρίως κατευθύνσεις: από τη μια μεριά, μας επιτρέπει να βυθιστούμε στον πλούσιο και πολύμορφο εκφραστικό κόσμο του Λάλου και από την άλλη, ξεδιπλώνει μπροστά μας ένα δείγμα διαφορετικών προσεγγίσεων στις καλλιτεχνικές και φυσικές διαστάσεις του βιβλίου.

Το βιβλίο, ως αρχείο, ως τρισδιάστατο γλυπτό, ως σύνολο από σκίτσα, σχέδια και χαρακτηριστικά, σφραγίζει μέσα του ένα σύνολο, μια ενότητα, έτοιμη να την ξεφυλλίσουμε για να μοιραστούμε μαζί της τον ιδιαίτερο χρόνο της ανάγνωσης, σε μια κλίμακα οικεία, προσωπική, ανεπανάληπτη.

Το χέρι του καλλιτέχνη έχει ράψει τα φύλλα, έχει διαλέξει τους ήχους και τις υφές των υλικών, τη μαλακότητα, τις ατέλειες, τα ανάγλυφα. Ο λόγος εμφανίζεται, οι προτάσεις μπορούν να διακοπούν από μια τομή· ξαφνικά το βιβλίο μετατρέπεται σε κουτί που παρατηρούμε από πάνω, σε γλυπτό: σκαλίζεται, χρωματίζεται, αδειάζει· εμπλουτίζεται με άλλα νοήματα.

Μέσα σε αυτό, οι διαφορετικές τεχνικές, η μαρμαρογραφία, η οξυγραφία, η σιλική μελάνη, το κολάζ, παρ' όλη την πλούσια ποικιλία τους, αποκτούν μια συνθετική και νοηματική ενότητα· το νήμα του καλλιτέχνη δένει και ενώνει για ακόμη μια φορά τις διαφορετικές προσεγγίσεις, όπως και όλα τα βιβλία μεταξύ τους, διαμορφώνοντας μια "βιβλιοθήκη", όπου τέχνη, μνήμη και βίωμα συνυπάρχουν αδιάσπαστα.

Miguel Fernandez Belmonte, Ιστορικός Τέχνης - Μουσειολόγος

Περπατάμε μέσα στους δρόμους, πραγματικούς ή ψηφιακούς. Προσπερνάμε και ταυτοχρόνως εισπράτουμε αφιλτράριστα τα πολυάριθμα σήματα, τα μηνύματα, τα φώτα, τις φωνές που έχουν μετατραπεί σε βουητό. Οι άλλοι είναι δίπλα μας, αλλά μακριά. Στο κάθισμα του λεωφορείου, του μετρό, στον ίδιο μας τον καναπέ. Βάζουμε μια οθόνη μπροστά στα πρόσωπα μας και τα κρύβουμε. Εκθέτουμε τους εαυτούς μας ώστε να γίνουμε εικόνα σε έναν μη πραγματικό κόσμο και, με αυτή τη δεύτερη φύση, απομακρυνόμαστε ακόμη περισσότερο.

Στα έργα της, η Κάλλη Καστώρη παγώνει καθημερινά στιγμιότυπα, τα οποία ζούμε στα αστικά περιβάλλοντα, και καταφέρνει να κρατήσει σε αυτά μια λεπτή ισορροπία ανάμεσα σε μια ρεαλιστική προσέγγιση από τη μια, και από την άλλη έναν απαραίτητο βαθμό ερμηνείας και τροποποίησης των μορφών, ώστε τα πορτρέτα να γίνουν καταστάσεις.

Το άτομο γίνεται καθρέφτης μιας συλλογικότητας σε ζωγραφικά έργα που, παρά τη νοηματική τους φόρτιση, δεν αρνούνται την αισθητική τους αξία. Η συνολική ισορροπία των χρωμάτων, η προσοχή στη σύνθεση και η ένταξη των μορφών στα αυστηρά γεωμετρικά φόντα είναι μερικά από τα γνωρίσματα της τέχνης της Καστώρη.

Άξονας της δουλειάς της την τελευταία περίοδο είναι το πώς πραγματευόμαστε την επικοινωνία μέσα σε ένα παρόν, το οποίο επιβραβεύει τη γρήγορη κατανάλωση και την αντικειμενοποίηση του εαυτού μας, τη μετατροπή μας σε ευάλωτα προϊόντα. Οι εμπορικές τιμές και οι αξίες μοιάζει να έχουν ταυτιστεί αδιάκριτα. Ωστόσο, συνεχίζουμε να είμαστε άνθρωποι και να ψάχνουμε την εσωστρέφεια, το άγγιγμα, το φιλί. Παρά τα πυροτεχνήματα, η ουσία βρίσκεται ακόμα στις σιωπές.

Miguel Fernandez Belmonte
Ιστορικός Τέχνης
Μεταδιδάκτορας ερευνητής, ΑΠΘ

